

Een eindje om met Het Drentse Landschap

Bertus Boivin / Eric van der Bilt
in samenwerking met de
IVN-Werkgroep Scharreveld

36

Wandelroute

Het Scharreveld bij Westerbork

Het Scharreveld bij Westerbork

Watersnip, Tureluur, Kievit, Grutto, Wulp, Kleine plevier, Wintertaling, Graspieper, Knobbelzwaan, Grote zilverreiger, Nijlgans, Veldleeuwerik. Dit lijstje is het resultaat van een half uur Scharreveld op een mooie middag in april. We hadden het Scharreveld al een tijdje op ons verlanglijstje staan, maar een nat najaar en nat voorjaar maakten het veld grotendeels ontoegankelijk. In april droogde de natuur echter in snel tempo op en we besloten om het erop te wagen. We hebben er geen seconde spijt van gehad.

1 Loop eerst even naar de kijkheuvel voor een eerste indruk van het Scharreveld. Terug bij de weg gaat u rechtsaf en loopt u zo'n 200 meter de weg langs.

Als u hier veertig jaar geleden zou staan, had u een totaal ander uitzicht. U zou een rij gloednieuwe boerderijen zien. Grote boerderijen met twintig hectare land per boerderij, het ideale boerenbedrijf in die dagen. Vrijwel het hele Scharreveld was op dat moment omgetoverd in landbouwgrond, op enkele stukken heide na. Tot ver na de oorlog werd er in Drenthe op grote schaal ontgonnen. In 1964 kwam het beroemde Kroonbesluit dat het voortaan verbod om in Nederland woeste grond te ontginnen. Het Scharreveld ontsprong de dans nét niet en zo kon het gebeuren dat in 1966 zes nieuwe ontginningsboerderijen betrokken werden en dat er een diepe afwateringsloot dwars over het veld lag.

Vanaf 1964 wist Stichting Het Drentse Landschap een steeds groter deel van de heiderestanten te verwerven. Een grote slag sloeg men in 1981 met de aankoop van het heideveld Boekweitenplas. Op dat moment had de stichting zo'n 100 hectare in handen. Vervolgens werden vele hectares landbouwgrond verworven om de natuurterreintjes met elkaar te verbinden tot één groot Scharreveld. Op dit moment is het Scharreveld dat in eigendom van Het Drentse Landschap is, meer dan 300 hectare groot.

2 Ga linksaf over de dam en dan meteen weer linksaf. Feitelijk loopt u een eindje terug. U komt via een steggeltje in het afgerasterde gedeelte van het Scharreveld Zuid. Loop door tot aan de afrastering en ga daar rechtsaf. U blijft dus het raster volgen.

Op de plaats waar u Scharreveld Zuid op loopt, stond een van de zes nieuwe boerderijen. Deze boerderij werd in 1991 door Het Drentse Landschap aangekocht en vervolgens afgebroken. Elders op het Scharreveld werd op dezelfde manier ook een tweede ontginningsboerderij 'weggewerkt'.

3 Bij de bosrand gaat u rechtsaf en vervolgens aan het eind van het bos linksaf. Blijf steeds het raster volgen.

De landbouwgrond werd ingericht als natuurgebied, onder andere door het oorspronkelijke reliëf zo goed mogelijk terug te brengen. Het gebied is grote delen van het jaar behoorlijk nat en oefent daardoor grote aantrekkingskracht uit op allerlei weide- en watervogels. Een belangrijke reden waarom het water hier blijft staan, is de aanwezigheid van keileem dicht onder het oppervlak. Bovendien heeft Het Drentse Landschap bij de inrichting van het gebied een groot deel van de sloten dichtgegooid.

© Topografische Dienst Emmen

foto: Bertus Bavin

Situatie A° 1900

Lengte route 8,5 km, evt. te splitsen in Scharreveld Zuid 4,5 km (1-8 en terug naar 1) en Scharreveld Noord 5 km (1 naar 8 en 8-13).

Benodigde tijd 2,5 uur.

Honden Niet toegestaan vanwege de runderen en schapen op delen van het terrein.

Startpunt Parkeren langs de weg Scharreveld bij de kijkheuvel.

Begaanbaarheid paden

Het pad over Scharreveld Zuid is in natte jaargetijden moeilijk begaanbaar vanwege de grote hoeveelheden water op het veld. Laarzen zijn op zulke dagen onmisbaar. Mogelijk moet u er dan voor kiezen om alleen de noordelijke lus te lopen. Vanwege het grote aantal steggeltjes (overstapjes over het draad) is de route moeilijk te lopen voor mensen die slecht ter been zijn en onmogelijk met kinderwagens te berijden.

Openbaar vervoer

Buslijn Assen-Emmen, uitstappen halte Hotel Meursinge in Westerbork. Zie www.9292ov.nl of bel (0900) 9292. (Vanaf de halte loopt u via Eursinge en het schapentunneltje onder de N381 in 3 km naar punt 13 in de route.)

foto: Hans Dekker

foto: Bertus Bovin

4 Ga bij het raster rechtsaf. (Wellicht is op dit deel van de route vanwege de natte bodem de wandeling iets gerieflijker als u onder het draad door gaat en daar verder loopt!)

5 Op de hoek van het perceel gaat u linksaf. Vlak voor de weg steekt u rechtsaf het veld over in de richting van een bosje. Aan uw rechterhand ligt een grote waterplas.

Aan uw rechterhand kunt u duidelijk de vroegere perceelsgrenzen herkennen. Er is nog weinig begroeiing op dit deel van het veld. Pitrus maakt van de gelegenheid gebruik om zich flink te ontwikkelen. Als de plant na een aantal jaren de nodige voedingsstoffen aan de bodem onttrokken heeft, zal de Pitrus weer net zo snel verdwijnen als hij gekomen is. Vervolgens krijgen de plantensoorten die van een schralere bodem houden, de kans om zich te ontwikkelen. Op den duur zullen zich hier natte en droge heidevegetaties ontwikkelen. Op de hogere delen kunnen Struikhei en Pijpenstrootje groeien, op de nattere gedeelten Dophei, Klokkjesgentiaan en zonnedauwsoorten.

6 Ter hoogte van de boerderij aan de overkant van de weg ligt een zogeheten vanghok. Hier moet u het buitenraster volgen. U loopt dus bij wijze van spreken het hok in. Blijf het pad door het bosje langs het buitenraster volgen.

7 Aan het eind van het bosje gaat u via een steggeltje naar de andere kant van het raster. Een aantal steggeltjes brengt u het veld op en af om de natte gedeelten zoveel mogelijk te mijden. Via de hei loopt u terug naar de weg Scharreveld.

U loopt deels door de groenlanden van het Scharrebroek, deels over het Scharreveld. Dit is een deel van het veld dat destijds niet ontgonnen is. Het Scharrebroek is een voormalige laagte in de heide waar de Noordelijke St Niklaasbeek ontstaat. Het stroomdalletje is in de negentiende eeuw ontgonnen tot hooiland. De beek stroomt hier vandaan in zuidwestelijke richting om uit te monden in de Beilerstroom. Vanaf de weg is de beek - of althans de herstellde beekloop - goed te herkennen.

8 Na voorlopig het laatste steggeltje bent u terug op de weg Scharreveld. Daar gaat u linksaf.

Het stuk land rechts van de weg is omgeven door een houtwal. Het heet het Kerkestuk. Net als het Scharrebreek is het een oude heideontginning. Het Kerkestuk staat al ingetekend op kaarten van rond 1820. Het gebied werd toen ontgonnen tot hooiland. Zoals de naam al zegt, waren de opbrengsten voor de kerk.

Rond het Kerkestuk ligt een houtwal die er vroeger voor moest zorgen dat de schapen zich niet tegoed zouden doen aan het sappige groen. Het Drentse Landschap handhaaft het Kerkestuk als groenland bij wijze van cultuurhistorisch monument op het Scharreveld. Vanaf de weg is goed waar te nemen dat het water dat zich in het Kerkestuk verzamelt, zijn weg zoekt naar de Noordelijke St Niklaasbeek. De houtwal is tegenwoordig een prima schuilplaats voor Reeën.

9 Na zo'n 500 meter, na huisnummer 37c neemt u het zandpad rechtsaf.

Links van het pad ziet u verderop het Holtherzand liggen dat van oudsher onderdeel uitmaakte van het Scharreveld. Het Drentse Landschap, dat ook eigenaar van het Holtherzand is, hoopt ook de tussenliggende landbouwgronden in eigendom te krijgen en zo beide terreinen te herenigen. Het Holtherzand is een oude zandverstuiving met veel heide en Jeneverbessen. Het bos langs de rand van het terrein is spontaan op de heide ontstaan toen er geen schapen meer waren die wel raad hadden geweten

met de opslag van jonge boompjes. Er loopt een paaltjesroute van Het Drentse Landschap over het Holtherzand (HDL-wandelroute 18).

10 Bij de verharde weg (dit is de oude 'hoge' weg van Westerbork naar Beilen) gaat u rechtsaf.

11 Voorbij het bankje kunt u via een steggeltje het Scharreveld weer op. Op de zandrug gaat u linksaf. Volg deze zandrug die min of meer parallel aan de weg loopt.

Bij de herinrichting van het Scharreveld is deze zandrug hersteld. Vogels gebruiken het natte gebied aan uw rechterhand als slaapplek. In dit natte gebied groeit de Klokjesgentiaan veelvuldig. Deze planten zorgen er op hun beurt voor dat ook de zeldzaam geworden vlinder het Gentiaanblauwtje hier voorkomt.

12 U komt uit bij een smal pad over de heide. Ga daar rechtsaf.

Het gebied waar u nu door loopt, heet Boekweitenplas. De naam zegt het al: hier verbouwden de boeren van Westerbork vroeger hun boekweit. Het was typisch een gewas voor de armste gronden. Als in het voorjaar de grond drooggevallen was, werd het veld in brand gestoken om de as als meststof te laten dienen. Zo snel mogelijk daarna werd de boekweit gezaaid. Tot ver in de negentiende eeuw werden in heel Drenthe jaarlijks duizenden hectares veengrond met boekweit ingezaaid. Daarna zou men dankzij de ontginningen en de kunstmest snel op rendabeler teelten overschakelen.

Weidevogels & heidevogels

Het Scharreveld ontwikkelt zich elk jaar meer tot een waar paradijs voor weidevogels. Terwijl de aantallen van veel soorten in de nabije omgeving sterk afnemen, is er op het Scharreveld onmiskenbaar sprake van groei. Weidevogels lijken heidevogels te worden... De heide biedt dekking en bescherming tegen de intensieve moderne landbouw. De natigheid op het veld zorgt voor voedsel in overvloed.

Tureluur, Grutto en Watersnip kom je op een kilometer afstand van het Scharreveld al jaren niet meer tegen. Hier op het veld handhaven ze zich goed. De Tureluur is zelfs in aantal toegenomen. De Watersnip keerde in 2006 weer naar het Scharreveld terug. Regelmatig worden de plasjes bezocht door Grote zilverreigers en Lepelaars.

foto: Jan Albert Kuivenhoven

13 Na een lange, wijde bocht op het heideveld loopt u op de driesprong rechtsaf in de richting van een bosje. Via het bosje komt u op de weg Scharreveld uit. Daar gaat u rechtsaf en loopt u terug naar het startpunt.

De IVN-Werkgroep Scharreveld bestaat uit Hilly Bobbink, Jan Lubbinge en Margot Knooihuizen. Ze kozen het Scharreveld uit als adoptieterrein voor hun IVN Natuurgidsencursus. De cursus hebben ze inmiddels succesvol afgerond. Hilly en Margot zijn nu vaak in het veld te vinden voor reptielenmonitoring (Adders).

Het Drentse Landschap

© Stichting Het Drentse Landschap (juni 2008)

Bezoekadres: Kloosterstraat 5 – 9401 KD Assen – Postadres: Postbus 83 – 9400 AB Assen
Tel. (0592) 31 35 52 – e-mail: mail@drentslandschap.nl